

Приказ књиге: *Confronting the Yugoslav Controversies: A Scholar's Initiative*. Charles Ingrao & Thomas A. Emmert (red.) West Lafayette, Indiana: Purdue University Press, 2009.

Ратови око наслеђа југословенске федералне државе који су беснели деведесетих година прошлог века донели су нам током претходних двеју деценија читаву поплаву свакојаких „студија“ и „кратких историја“. Њихова академска вредност није увек била једнако чиста. Политичка елита држава-наследница је исписивала изнова историју тог региона са циљем легитимизације сопствених деловања. Осамдесетих година су настали читави митови, између осталих и мит о моралној супериорности српског народа, који је наводно небески народ, као и с друге стране мит о српској хегемонији у пред и поратној Југославији, који је требало да послужи за легитимизовање словеначког и хрватског сепаратизма.

И западни научници, новинари, политичари и дипломате су дозволили да буду увучени у ватрене дискусије присталица и противника спољне војне интервенције. Тако су Норман Кигар, Ноел Малколм, Тим Џуда и Сабрина Рамет аутори који су отворено стали на једну страну у конфликту и дозволили да им политичке симпатије надвладају над објективним трагањем за истином. У њиховим студијама су углавном Србија и српски народ криви за ратне злочине, што алудира на примордијалну (и од озбиљних социолога већ одбачену) представу да се вршење злочина практично налази у генима Срба.

Услед поремећених односа српских са западним историчарима, проузрокованим и једностраном западном интервенцијом, српски историчар Душан Батаковић је 1997. године изнео идеју о започињању дијалога о узроцима и последицама распада Југославије. Из тога је 2001. године настао пројект „научничка иницијатива“ (A Scholar's Initiative) под руководством америчког историчара Чарлса Инграоа. Он је, заједно са Томасом Емертом, успео да на активну сарадњу у овом истраживачком пројекту привуче неких 200 историчара, политиколога, социолога и новинара (од тога и знатан број њих пореклом из некадашње Југославије). Током осам година рада, они су успели да критички размотре [\[1\]](#) једанаест митова и контроверзи о којима постоји нејединство између Србије и Запада.

Тих једанаест студија је ове године сакупљено у књигу *Суочавање са југословенским контроверзама: Научничка иницијатива*

(
Confronting the Yugoslav Controversies: A Scholar's Initiative
) . При томе су обухваћене следеће теме: 1. Распад Југославије; 2. Косово под аутономијом 1974–1990; 3. Независност и судбина мањина, 1991–1995; 4. Етничка чишћења и ратни злочини, 1991–1995; 5. Међународна заједница и сукобљене стране у СРЈ, 1989–1997; 6. Безбедне зоне; 7. Рат у Хрватској, 1991–1995; 8. Косово под Милошевићевим режимом; 9. Рат на Косову, 1998–1999; 10. Међународни трибунал за ратне злочине у бившој Југославији; 11. Живети заједно, или се међусобно мрзети?

Како би се обезбедили да тај пројект не буде унапред одбачен као антисрпски, за проучавање сваког од делова је уз по једног несрпског руководиоца тима постављен и по један српски руководиоца. Међутим, вара се онај ко замишља да је тиме у овом извештају од преко 400 страница постигнута отворена и праведна дискусија. Већина српских вођа тимова није „загризла у тврд орах“, уколико су њихово српско порекло или њихова евентуална национална идентификација уопште и смели да играју неку улогу. Тако Латинка Перовић, коаутор поглавља о распаду Југославије, није 1987. била толико огорчена чињеницом што је Слободан Милошевић успео да победи у борби за превласт у комунистичкој партији Србије, колико тиме што се она тада налазила у Стамболићевој фракцији коју је Милошевић одбацио [\[2\]](#) . Последица тога је и ово поглавље које преломну тачку почетка процеса дезинтеграције ставља (а у шта би друго, него) у 1987. годину.

Дубљи узроци ратова око наслеђа, који сежу чак у период између два светска рата, и који су мешавина социјал-економских, (гео)политичких и историјских околности и немају везе са Милошевићем, у овој књизи не улазе у разматрање. Уредници то приписују недостатку простора. То важи и за изостављање рата између босанских муслимана и босанских Хрвата у периоду 1992–1994, као и за рат који су босански муслимани из Цазинске Крајине водили против трупа владе Алије Изетбеговића. То је штета, јер би могло да коригује једнострану слику о српском агресивном рату који је за етнички чисту „Велику Србију“ вођен против осталог дела Југославије. И поред тога што Милошевић, као вођа најбројније етничке групе, бивше Југославије сноси највећу одговорност.

И улога Запада у избијању рата у Хрватској и Босни и Херцеговини скоро да није дотакнута. О томе сведочи и занемаривање чињенице да је амерички амбасадор у Београду Ворен Цимерман био тај који је Алију Изетбеговића навео да упролеће 1992. одбаци већ донети Лисабонски споразум, након чега је избио рат. Исто тако, не може се назвати контроверзом чињеница да је наврат-нанос донета одлука Немачке да призна Словенију и Хрватску не само била противна међународном праву, него да је и онемогућавала даља политичка решења, чиме је дефинитивно био отворен пут у рат.

С друге стране, дато је и занимљиво саопштење да се још увек не може са сигурношћу утврдити да се три најкрвавија артиљеријска напада на Сарајево могу приписати искључиво српским снагама. Гласови о томе да су босански муслимани пуцали на своје цивилно становништво како би дошли до политичких користи (економских санкција против Србије и НАТО бомбардовања положаја босанских Срба) остају непобијени и у овој студији. Уз то, још једном се потврђује да су САД заиста помагале војсци Хрватске за време етничког чишћења Крајине у августу 2005.

Осим питања која остају без одговора после читања *Confronting the Yugoslav Controversies*, читаоцу остаје нпр. питање да ли би промена унутрашњих граница Југославије могла спречити грађански рат (то је била идеја коју је холандски дипломата Петер ван Валсум (Peter van Walsum) предложио за време холандског председавања ЕЗ 1991), ова књига нуди и извесне перспективе. Она даје наду за будућност, јер ни њени иницијатори не претендују на то да су утврдили једину и дефинитивну истину. Како они кажу, она је подстрек и допринос даљим истраживањима током којих треба истражити и догађаје на Косову после НАТО интервенције 1999.

На крају, треба рећи да овај пројект има амбиције да се резултати истраживања, преко сопствених контаката и преко разних медија за везу, пропагирају и учине прихватљивим у бившој Југославији, са циљем да се потпомогне помирење јужнословенских народа. Да ли ће ово успети, показаће време. Неки српски медији су у сваком случају финансирање овог пројекта ставили под велики знак питања. Београдски дневник *Политика* је још 2007. писао да се од пројекта који свој живот дугује америчким „United States Institute of Peace“ и „National Endowment for Democracy“ са којим су везани ликови као Весли Кларк и Ричард Холбрук не може очекивати много

[\[3\]](#)

Постоји и критика да се у овом пројекту превасходно ради о „задобијању срдаца и умова“ („winning of hearts and minds“) српског становништва које се још увек не може помирити са једностраним отцепљењем српске покрајине Косово. Српски медији су до сада показивали веће интересовање за открића да су Американци бар у двадесет наврата током 1996. могли да ухапсе Ратка Младића, као и српској констатацији да је договор између Ричарда Холбрука и бившег председника Републике Српске Радована Караџића заиста постојао.

Вечите контроверзе о пост-Југославији

Пише: Предраг Витковић
уторак, 09 фебруар 2010 10:34

Босански медији, са своје стране, изгледа да се не задовољавају тиме да је цифра о жртвама у Босни модификована наниже од оних познатих процена од 150.000–350.000 на једва 100.000, и да уз то остаје нејасно каква је подела тог броја што се народносних група тиче.

(Превод са холандског **Василије Клефтакис**)

---

[1] Aleksa Djilas, `The Academic West and the Balkan Test`, in: *Journal of Southern Europe and the Balkans*, vol. 9, nr.3, December 2007, стр. 323–332.

[2] Видети: Зоран Ћирјаковић, „Мајка друге Србије“, *НИН*, 14. април 2006.

[3] Мирослав Лазански: „Гњилане у Вирџинији“, *Политика*, 17. фебруар 2007.